

1.3 Vývoj bankovníctví v SR a ČR v letech 2006 – 2011

1.3.1 Historický vývoj bankovního sektoru

Pro hodnocení vývoje bankovníctví v letech 2006 – 2011, je nutné se zabývat minulostí. První historickou bankou na českém území, byla Královská privilegovaná úvěrní banka v Brně¹, jejíž vznik se datuje k roku 1751 za vlády Marie Terezie. Nejstarší bankou s téměř čistě českým kapitálem byla Spořitelna česká², založena v roce 1825. Bankovníctví dvacátého století v Československu se neslo ve znamení velkého rozvoje za první republiky, kdy vzniklo a rozvíjelo se mnoho dalších českých bank jako Kupecká banka, Severočeská banka, Řeznicko-uzenářská banka, Brněnská banka a Lesnicko-dřevářská banka, ze které se časem vyvinula Československá obchodní banka³.

Nacistickou okupaci, přežila pouze Živnobanka. Po únorovém převratu došlo k zapojení bank do centrálně plánované ekonomiky a vznikla SBČS⁴. Po liberalizaci bankovního prostředí, která nastala po listopadu 1989, vznikaly desítky bank, velká část z nich však skončila v konkurzu, vlivem poskytování špatných úvěrů a nekvalitního řízení. Česká vláda proto koncem 20. a počátkem 21. století intervenovala a přijala na sebe rizikové úvěry největších bank a takto oddlužené banky prodala zahraničním vlastníkům. V současnosti na českém trhu působí přes čtyřicet bank, většinou se zahraničními vlastníky. Americkou hypoteční krizí přežily největší české ústavy bez větších problémů a hned následující rok svým majitelům vydělalo pět největších českých bank během roku 2009 více než 45 miliard korun a tento trend pokračuje i nadále.

Před rokem 1989 se SBČS zabývala přijímáním depozit a zároveň si zachovala i funkci centrální banky. Podílela se mimo jiné i na „měnové reformě“ v roce 1953, v jejímž důsledku se výrazně snížila životní úroveň v Československu. Do roku 1958 působila vedle SBČS Investiční banka, kterou SBČS postupně pohltila a začala plnit její funkce. Do roku 1990 pak SBČS plnila roli monobanky, tedy jediné banky, která působila jako centrální, emisní a současně jako komerční banka. Funkce retailové banky zajišťovala Česká spořitelna.

K prvnímu lednu 1990 byly ze SBČS vyčleněny nejprve obchodní části:

- SBČS Hlavní ústav Praha – Komerční banka;
- SBČS Hlavní ústav Bratislava – VUB⁵;
- Investiční banka na území obou republik.

SBČS – ústředí se transformovalo do centrální banky, která se stala nezávislá na politice vlády. Ke změně názvu došlo 1. 1. 1993, kdy se na základě zákona o České národní bance vznikla ČNB, která měla na jako jeden z prvních úkolů nastavenou měnovou odluku České republiky a Slovenska. Teprve měnová odluka, a nové bankovky umožnili změnu názvu na

¹ Pavel Juřík- Historie bank a spořitelny v Čechách a na Moravě str. 44

² <http://www.csas.cz/banka/nav/o-nas/profil-ceske-sporitelny-d00014413> [citováno 20. 03. 2012]

³ Pavel Juřík- Historie bank a spořitelny v Čechách a na Moravě str. 128

⁴ Státní banka československá

⁵ Všeobecná úverová banka Bratislava, a.s.

ČNB. Pokud by ke změně názvu došlo před ní, staly by se všechny bankovky neplatnými – na bankovkách je uveden název jejich emitenta.

Zachovány zůstaly i další banky, které získaly bankovní licenci podle zákona o bankách (ČSOB⁶, Česká státní spořitelna, Slovenská štátná sporitelna a Živnostenská banka).

Minimální základní kapitál pro vznik banky byl v zákoně z roku 1990 nastaven na 50 miliónů korun⁷. Nedostatečné řízení úvěrového rizika, špatně nastavené bankovní procesy v oblasti kontroly proti podvodům a nezkušenost tehdejšího managementu mělo za následek, že několik bank dospělo k bankrotu.

První bankou, na níž uvalila ČNB nucenou správu, byla Kreditní a průmyslová banka v září 1993. Z této banky zmizelo 450 miliónů korun kvůli nadlimitním úvěrům generálnímu řediteli, který byl zároveň jejím vlastníkem. Další bankou, která zkrachovala, byla v červenci 1994 Banka Bohemia, kterou v zápětí následovaly další dvě menší banky (AB banka, Česká banka)⁸.

Podkapitalizace bank vedla ke změně legislativy, kdy se minimální základní kapitál zvýšil nejprve na 300, později na 500 miliónů korun⁹. Dalším opatřením bylo vytvoření Fondu pojištění vkladů na základě zákona č. 156/1994 Sb.¹⁰, který měl za cíl upevnit důvěru vkladatelů v bankovní systém a zabránit hromadnému vybírání depozit. První skutečná krize českých bank pak se projevila v roce 1996, kdy se do problémů dostalo více malých bank. Kromě nich se v obtížích ocitla i Agrobanka, která byla největší soukromou bankou a pátým nejsilnějším finančním ústavem v ČR. Ta se v září 1996 ocitla v nucené správě. V březnu následujícího roku schválila bankovní rada ČNB její rozdělení na dvě části. Tzv. zdravou část koupila kapitálová divize amerického koncernu General Electric, respektive její nově založená dceřiná společnost GE Capital Bank, zbývající část je v likvidaci.¹¹ Celková bilance první krize českého bankovníctví bylo 8 zkrachovalých bank. O dva roky později, v letech 1998-9 se do problémů dostaly největší banky té doby – Česká spořitelna, Komerční banka a Investiční a poštovní banka.

Následně potom vznikla v roce 2001 Česká konsolidační agentura na základě zákona 239/2001 Sb, Zákona o České konsolidační agentuře (ČKA) a o změně některých zákonů jako instituce, která přebírá problémová aktiva bank. Od roku 1991 ČKA a její předchůdkyně, Konsolidační banka, převzala aktiva za celkem 350 miliard korun. Zanikla v roce 2007 a její pravomoci a agenda přešly na Ministerstvo financí.

1.3.2 Současný stav bankovního sektoru

⁶ Československá obchodní banka, a.s.

⁷ BARTOŠEK, K., FELSBERGOVÁ, D., JAROŠ P. Bankovníctví v České republice, 3. přepracované vydání, Praha: Bankovní institut a.s., 1998, s. 15-16

⁸ Židek Libor: Transformace české ekonomiky str. 206-7

⁹ http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/knihovna/Skripta_FF/finance_a_bankovnictvi.pdf [citováno 12. 02. 2012]

¹⁰ www.fpv.cz [citováno 12. 02. 2012]

¹¹ [http://hn.ihned.cz/?p=500000_d&article\[id\]=1007263](http://hn.ihned.cz/?p=500000_d&article[id]=1007263) [citováno 12. 02. 2012]

V České republice bylo k 31. 12. 2011 registrováno celkem 44 bank a poboček zahraničních bank. Oproti předchozímu roku se jedná o zvýšení počtu o 3 banky.

Struktura českého bankovního sektoru, zůstala i v roce 2011 v podstatě totožná. Co je však rozhodující je nárůst poboček zahraničních bank. Jedinou podmínkou pro jejich činnost je oznámení své činnosti České národní bance. Na základě „článku 21 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/12/ES“¹² mohou tyto zahraniční banky poskytovat své služby v ČR i bez povinnosti zřídit zde svou pobočku.

Tabulka č. 1.3.2.1: Struktura bankovního sektoru v České republice

	31. 12. 2009	31. 12. 2010	31. 12. 2011
Počet bank celkem	39	41	44
- nově vzniklých	3	2	0
- zaniklých	1	0	
Struktura bank podle jejich vlastnictví			
S rozhodující českou účastí	5	6	6
S účastí českého státu	2	2	2
S rozhodující zahraniční účastí	14	14	15
Pobočky zahraničních bank	18	19	21

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím podkladů

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_trhu/banky/bs_ukazatele_tab01.html [citováno: 26. 9. 2012]

Stejně jako v České republice, tak i ve Slovenské republice, nedochází v posledních letech k statisticky významnému nárůstu bank. Co je však možné považovat za signifikantní je nárůst poboček zahraničních bank. Svůj vliv zde sehrává zejména:

- Evropská legislativa – tzv. „jednotný pas“, který zjednodušil možnosti zakládání poboček bank v zahraničí,
- S „jednotným pasem“ je spojené i lepší využití bankovního kapitálu. Banky nemusí investovat kapitál na zakládání dceřiných bank.
- Změna bank na pobočky, kdy mateřská společnost získá kapitál své dceřiné společnosti, který může použít na úhradu ztrát.
- Možnost využití pasiv pobočka ve svůj prospěch.
- Efektivnější přeshraniční a mezinárodní platební styk.

¹²

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2009_cz.pdf, s. 67. [citováno: 26. 9. 2012]

Tabulka č. 1.3.2.1: Struktura bankovního sektoru v Slovenské republice

	31. 12. 2009	31. 12. 2010	31. 12. 2011
Počet bank celkem	28	30	32
- nově vzniklých	1	2	2
- zaniklých	1	1	1
Struktura bank podle jejich vlastnictví			
S rozhodující slovenskou účastí	2	2	2
S účastí českého státu	2	2	2
S rozhodující zahraniční účastí	14	13	12
Pobočky zahraničních bank	11	14	17

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím podkladů <http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/prehľad-o-rozvoji-penazneho-sektora/rozvoj-bankoveho-sektora-sr/rozvoj-bankoveho-sektora-v-slovenskej-republike-v-rokoch-2009-az-2012> [citováno: 7. 12. 2013]

pro posouzení vývoje Českého bankovního sektoru v posledních letech je rozhodující krom jeho struktury i hodnocení jeho finančního zdraví. Ze zpráv ČNB je zřejmé, že finanční pozice bank v České republice je stabilní., tak jak je zřejmé ze základního přehledu, uvedeného v následující tabulce.

Tabulka č. 1.3.2.2: Finanční zdraví bank v České republice

Ukazatel/Období	31. 12. 2008	31. 12. 2009	31. 12. 2010	31. 12. 2011
Regulatorní kapitál k rizikově váženým aktivům (%)	11,57	13,97	15,27	14,97
Regulatorní kapitál Tier 1 k rizikově váženým aktivům (%)	11,10	12,57	13,86	13,86
Návratnost aktiv (%)	1,10	1,45	1,25	1,20
Návratnost kapitálu (%)	20,68	26,36	19,70	18,29
Úroková marže k hrubým výnosům (%)	64,96	55,79	63,12	64,45
Neúrokové náklady k hrubým výnosům (%)	51,24	41,96	46,79	47,24
Likvidní aktiva k aktivům celkem (%)	25,80	27,05	29,43	29,87
Likvidní aktiva ke krátkodobým závazkům (%)	70,30	69,97	71,12	72,23
Čistá otevřená pozice v cizích měnách ke kapitálu (%)	3,94	0,51	0,37	-3,16
Kapitál k aktivům celkem (%)	5,46	6,09	6,49	6,49
Hrubá aktivní pozice finančních derivátů ke kapitálu (%)	98,39	53,99	43,18	57,55
Hrubá pasivní pozice finančních derivátů ke kapitálu (%)	93,87	50,92	41,23	53,47
Zisk nebo ztráta z operací s finančními nástroji k hrubým výnosům (%)	-4,79	9,46	4,56	4,06
Náklady na zaměstnance k neúrokovým nákladům (%)	40,18	40,50	39,76	40,98
Klientské vklady ke klientským (jiným než mezibankovním) úvěrům celkem (%)	125,59	128,21	129,61	126,03
Úvěry v cizích měnách k celkovým úvěrům (%)	21,82	21,20	21,55	22,16
Závazky v cizích měnách k závazkům celkem (%)	16,36	14,15	14,29	14,96

Čistá otevřená akciová pozice ke kapitálu (%)	15,67	8,26	8,08	9,29
---	-------	------	------	------

Zdroj: Vlastní zpracování s využitím podkladů

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_zdravi/fsi_ukazatele_kons.html [citováno: 26. 9. 2012]

1.3.3 Banky a veřejný sektor

Zejména v posledních letech se banky se snaží získat nové klienty – municipální a neziskové organizace. Jejich cílem je zejména v případě municipálních i a neziskových organizací získání klientů, které jsou motivovány především následujícími faktory:

- Mají poměrně značný objem platebního styku – zejména municipální organizace, které zabezpečují výplaty nejrůznějších dávek a současně jsou i příjemci nejrůznějších poplatků.
- Mají vliv na rozvoj regionu. Zejména kraje mají krom vlády jeden z rozhodujících vlivů na další rozvoj regionu. Pouze zjednodušeně můžeme uvést – rozvoj pracovních příležitostí, čerpání dotací z Evropských fondů, životní prostřední, rozvoj infrastruktury.
- Jedná se pro banky o prestižní klienty, vedení jejich účtů a poskytování úvěrů signalizuje, že banka zájem o další rozvoj regionu.
- Získání dalších klientů, finančně napojených zejména na municipální organizace (v případě účtů obchodních parterů v jedné bance je podstatně zrychlen pro ně platební styk a současně banka má výhodu v tom, že platby mezi těmito klienty jsou z pohledu aktiv a pasiv bilančně neutrální.
- Banky mají zájem na získání nových klientů a municipální a neziskové organizace jsou pro ně nesmírně zajímavou cílovou skupinou, která jim umožňuje:
 - získat zajímavé klienty;
 - na základě klientů, které získají, mají možnost získat i další klienty, kteří jsou obchodně propojení s municipalitami a neziskovými organizacemi;
 - zvýšit svoji prestiž – vedením účtů municipalit a neziskových organizací.

Municipální organizace a neziskový sektor mají svoje základní požadavky na bankovní služby. Jejich požadavky nejsou zaměřeny pouze na základní bankovní služby, ale mají zájem i o jejich nastavbu, která se následně promítá do regionálního rozvoje – zde se jedná především o služby spojené s vedením nejrůznějších fondů a čerpáním dotací z Evropských fondů.

Potřeby a požadavky veřejného sektoru nejsou zaměřeny pouze na základní bankovní služby, ale mají zájem i o jejich nastavbu, která se následně promítá do regionálního rozvoje – zde se jedná především o služby spojené s vedením nejrůznějších fondů a čerpáním dotací z Evropských fondů.

Základní požadavky municipálních organizací a neziskového sektoru na bankovní služby:

- Vedení běžných účtů – představuje komplexní nabídku cenově a úrokově zvýhodněných služeb k pokrytí základních potřeb v oblasti platebně-zúčtovacího styku pro potřeby příslušného regionu, obce, atd. Jedná se tedy zejména o následující služby:
 - zřízení a vedení běžného účtu;
 - zasílání výpisů;
 - výhodné úročení zůstatku běžného účtu;

- zvýhodněné pásmové úročení zůstatku běžného účtu;
- elektronické bankovníctví;
- embosovaná platební karta;
- možnost povoleného přečerpání běžného účtu;
- elektronická platební karta, atd.
- Cash Pooling – jako efektivní zhodnocení volných finančních prostředků uložených na netermínovaných účtech a na dalších netermínovaných produktech.
- Vedení účtů fondů (např. Rozvoje bydlení a dalších).
- Municipální (komunální) financování – portfolio úvěrových produktů pro zajištění financování rozvojových potřeb, zejména individuální přístup a využití všech dostupných podpůrných programů (vč. programů Evropské unie).
- Financování neziskových organizací.
- Programy na spolufinancování rozvojových programů z fondů Evropské unie.

Speciální nabídky bank na podporu regionálního rozvoje

- Vyhledávání možností dotaci z Evropské unie (EU).
- Poradenství k dotacím.
- Nadstandardní podmínky financování s výrazným zvýhodněním a přizpůsobením potřebám a finančním tokům jednotlivých subjektů municipální sféry.
- Zvýhodněné poplatky a úrokové sazby a dalších vybraných produktů a služeb pro klienty z komunální sféry.
- Poradenství v oblasti peněžních toků, správy volných finančních prostředků a optimalizace investičních záměrů.
- Přístup ke zdrojům na financování provozních i investičních potřeb, včetně financování rozvojových programů s využitím zdrojů EU a státu.
- Municipální konto – určené výhradně pro potřeby měst, obcí, svazků obcí a krajských úřadů k uskutečnění platebního styku. Představuje komplexní nabídku cenově a úrokově zvýhodněných služeb k pokrytí základních potřeb v oblasti platebně-zúčtovacího styku:
 - zřízení a vedení běžného účtu;
 - zasílání výpisů;
 - zvýhodněné pásmové úročení zůstatku běžného účtu;
 - elektronické bankovníctví;
 - embosovaná platební karta;
 - možnost povoleného přečerpání.
- Cash Pooling fiktivní, jako efektivní zhodnocení volných finančních prostředků uložených na netermínovaných účtech města a také na dalších netermínovaných účtech organizací, které jsou městem zřízeny.
- Vedení účtu Fondu rozvoje bydlení (FRB) obce a související služby – komplexní řešení určené obcím pro vedení účtu FRB obce na opravy a modernizaci bytů a současně i pro správu a vedení půjček z FRB, které obce poskytují fyzickým nebo právnickým osobám,
- Zhodnocování volných finančních prostředků prostřednictvím:
 - termínovaného vkladu;
 - spořicího účtu;
 - podílových fondů;
 - individuálního investičního scénáře připraveného na míru specialistou.
- Cash Pooling evidenční - umožňuje efektivněji zhodnocovat volné finanční prostředky na různých běžných účtech v rámci jednoho právního subjektu.
- Termínovaný vklad v korunách v EUR, nebo USD – jednorázový vklad na pevný termín s jednorázovou splatností nebo s automatickým obnovením.

- Automatické overnight vklady v korunách (ATVIS) - termínované vklady přes noc, vytvářené automaticky z nadměrného zůstatku na běžném účtu po zaúčtování všech platebních operací dne.
- Běžný účet s povoleným debetem.
- Podílové fondy - efektivní zhodnocení volných finančních prostředků.
- Úvěrování - úvěrové obchody za zvýhodněných podmínek.
- Premium konto, Extra konto nebo Perfekt konto - pro zaměstnance i management.
- Program zaměstnaneckých výhod - cenově zvýhodněné běžné účty, penzijní připojištění a životní pojištění.
- Leasingové produkty - financování aut, dopravní nebo stavební techniky, technologických zařízení a nemovitostí.
- Pojištění.
- Úvěr na předfinancování grantů EU. Jedná se o krátkodobý až střednědobý úvěr na řešení časového nesouladu mezi potřebou hradit způsobilé výdaje projektu a čerpáním dotace ze Strukturálních fondů EU.

Evropská investiční banka (EIB) – globální úvěr pro veřejný sektor

Globální úvěr je jedním z nástrojů podpory malého a středního podnikání poskytovaných EIB. Zdroje EIB lze využít na realizaci projektů formou investičního úvěru a splňujících kritéria EIB. (náklady na projekt v rozmezí 40 tis. až 25 mil. EUR, realizace projektu do 3 let, vyloučení některých oborů podnikání (např. spalování odpadu, výroba a distribuce tabákových výrobků, produkce mouky, sladování, zpracování lnu a konopí.)

Závěr

Bankovní sektor se zejména v posledních letech dynamicky vyvíjí. Rostoucí počet bank se projevuje zejména v tlaku udržení klientů a získání nových klientů na úkor ostatních bank. Dochází rovněž k postupné přeměně dceřiných společností bank na jejich pobočky s cílem zlepšit efektivitu bankovního hospodaření. Jednou z významných možností banky je orientace na municipalitu a neziskové organizace a nabídka produktů, které jsou jim určeny.

BIBLIOGRAFIE

JUŘÍK, P.: Historie bank a spořitelen v Čechách a na Moravě, 1. vyd. Praha, Libri, 2011, ISBN 9788072774883, 190 s.

BARTOŠEK, K. a kol.: Bankovníctví v České republice, 3. přepracované vyd., Praha, Bankovní institut, 1998, 353 s.

ŽÍDEK, L.: Transformace české ekonomiky, 2. vyd., Praha, C.H.Beck, 2006, ISBN 807179922X, 304 s.

Česká spořitelna, a.s. [online]. 2012 [citováno: 20. 03. 2012]. Dostupné z:

<http://www.csas.cz/banka/nav/o-nas/profil-ceske-sporitelny-d00014413>

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta [online]. 2012 [citováno: 26. 9. 2012]. Dostupné z:

http://www.upol.cz/fileadmin/user_upload/knihovna/Skripta_FF/finance_a_bankovnictvi.pdf

Fond pojištění vkladů [online]. 2012 [citováno: 12. 02. 2012]. Dostupné z:

www.fpv.cz

Hospodářské noviny [online]. 2012 [citováno: 12. 02. 2012]. Dostupné z:

[http://hn.ihned.cz/?p=500000_d&article\[id\]=1007263](http://hn.ihned.cz/?p=500000_d&article[id]=1007263)

Česká národní banka [online]. 2012 [citováno: 26. 9. 2012]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_trhu/banky/bs_ukazatele_tab01.html

Česká národní banka [online]. 2012 [citováno: 26. 9. 2012]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/miranda2/export/sites/www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zpravy_o_vykonu_dohledu/download/dnft_2009_cz.pdf, s. 67.

Národná banka slovenska [online]. [citováno: 7. 12. 2013]. Dostupné z:

<http://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/prehľad-o-rozvoji-penazneho-sektora/rozvoj-bankoveho-sektora-sr/rozvoj-bankoveho-sektora-v-slovenskej-republike-v-rokoch-2009-az-2012>

Česká národní banka [online]. 2012 [citováno: 26. 9. 2012]. Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/souhrnne_informace_fin_trhy/zakladni_ukazatele_fin_zdravi/fsi_ukazatele_kons.html

SEZNAM ZKRATEK

ATVIS – Automatické overnight vklady v korunách

ČKA – Česká konsolidační agentura

ČNB – Česká národní banka

ČR – Česká republika

ČSAS – Česká spořitelna, a.s.

ECB – Evropská centrální banka

EIB – Evropská investiční banka

ES – Evropské společenství

EU – Evropská unie

EUR – Měnová jednotka eurozóny

FRB – Fond rozvoje bydlení

GE – General Electric

NBS – Národná banka Slovenska

SBČS – Státní banka československá

SR – Slovenská republika

USD – Měnová jednotka spojených států amerických (Americký dolar)

VÚB – Všeobecná úverová banka